

Perception and Imagination of Rural Communities of the Needs of the Local Community (Case of Study: Villages of Malekshahi City)

Morteza Ghelich^{1*}, Hossein Heidari², Ahmed Shakiba³

^{1*}- Assistant Professor, Department of Sociology, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. ghelich@soc.ikiu.ac.ir

²- Assistant Professor, Department of Sociology, ACECR, Tehran, Iran. heidari@acecr.ac.ir

³- PhD student in entrepreneurship and member of the faculty of Jihad University Humanities and Social Studies Research Institute. Shakiba@jhss.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Received:

11/03/2024

Accepted:

24/07/2024

Rural development is the opening of livelihood bonds facing these communities in their own hands, and the possibility of intervention and definition of issues for rural communities regardless of their perception of their needs is a futile and already failed task. Therefore, in order to achieve sustainable rural development, it is inevitable to know the basic issues of these communities from the point of view of local communities and to know their perception of their issues and needs. This paper articulates with the aim of local communities' perception and imagination of their needs and how to prioritize them. The qualitative research method relies on the formation of focus groups and group discussions. The field of study is the villages of Malekshahi (27 villages). In order to form focus groups, efforts have been made to include all strata of rural communities, including ranchers, farmers, workers, youth, women, and employees. The number of focus groups formed is also 27 groups. The findings showed that six categories of needs can be identified in the villages of Malekshahi's county from the point of view of the local community, which are: facility needs, road network needs, service needs, economic needs, agricultural needs, and institutional needs. Based on the type and distribution of the needs, it can be concluded that the types of needs of the villages of Malekshahi are largely consistent with each other and a significant part of them are related to the needs related to the infrastructure, which is more related to the quality and possibility of their life. Also, the perception of Malekshahi's rural community about needs shows that these communities do not have defined a role for themselves and rural communities to solve these issues, and somehow they are trying to project their own problems with this mechanism and take away the blame from themselves.

Keywords: Perception, Subjectivity, Issues, Needs, Participatory needs assessment, Sustainable development, Malekshahi's county.

Cite this article: Ghelich, Morteza; Heidari, Hossein; Shakiba, Ahmed, (2024), "Perception and Imagination of Rural Communities of the Needs of the Local Community (Case of Study: Villages of Malekshahi City)", *The History of Village and Rural Settlement in Iran and Islam* Vol. 1, No. 4, Spring, P: 1-32.

DOI: 10.30479/hvri.2024.20102.1028

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

*Corresponding Author: Morteza Ghelich

Address: Associate Professor, Department of Sociology, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

E-mail: ghelich@soc.ikiu.ac.ir

فصلنامه تاریخ روستا و روستائینی در ایران و اسلام

شاپا الکترونیکی: ۶۰۱۲-۳۰۶۰

سال اول، دوره جدید، شماره چهارم، بهار ۱۴۰۳

ادراک و تصور اجتماعات روستایی از نیازهای اجتماع محلی

(مورد مطالعه: روستاهای شهرستان ملکشاهی)

مرتضی قلیچ^{۱*}، حسین حیدری^۲، احمد شکیبا^۳

*- استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. ghelich@soc.ikiu.ac.ir

^۲- استادیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران. heidari@acecr.ac.ir

^۳- دانشجوی دکتری کارآفرینی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران.

Shakiba@ihss.ir

اطلاعات

چکیده

مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

دریافت:

۱۴۰۲/۱۲/۲۱

پذیرش:

۱۴۰۳/۰۵/۰۳

توسعه روستایی، گشودن گره‌های معیشتی پیش روی این جوامع به دست خود آنها است و امکان مداخله و تعریف مسائل برای جوامع روستایی بدون توجه به ادراک آنها از نیازهایشان کاری بیهوده و از پیش شکست خورده است؛ لذا برای تحقق توسعه پایدار روستایی، شناخت مسائل اساسی این جوامع از نظرگاه اجتماعات محلی و شناخت ادراک آنها از مسائل و نیازهای خود، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. مقاله حاضر با هدف ادراک و تصور اجتماعات محلی از نیازهای خود و نحوه اولویت‌بندی آنها تدوین شده است. روش پژوهش کیفی و متکی بر تشکیل گروه‌های متمرکز و بحث‌های گروهی است. میدان مطالعه، روستاهای شهرستان ملکشاهی (۲۷ روستا) است. برای تشکیل گروه‌های کانونی تلاش شده است از همه اقشار اجتماعات روستایی اعم از دامدار، کشاورز، کارگر، جوانان، زنان و کارمندان در گروه حاضر باشند. تعداد گروه‌های متمرکز تشکیل شده نیز، ۲۷ گروه است. یافته‌ها نشان داد که شش دسته نیاز در روستاهای شهرستان ملکشاهی از نظرگاه اجتماع محلی قابل شناسایی است که عبارتند از: نیازهای تأسیساتی، نیازهای شبکه معابر، نیازهای خدماتی، نیازهای اقتصادی، نیازهای کشاورزی و نیازهای نهادی. براساس نوع و توزیع نیازها می‌توان نتیجه گرفت که جنس نیازهای روستاهای شهرستان ملکشاهی تا حدود زیادی با یکدیگر همخوان بوده و بخش قابل توجهی از آنها مربوط به نیازهای زیرساختی است که بیشتر با کیفیت و امکان زیست آنها ارتباط دارد. همچنین ذهنیت جامعه روستایی ملکشاهی درباره نیازها نشان می‌دهد که این اجتماعات نقشی برای خود و اجتماعات روستایی در حل این مسائل قائل نیستند و به‌نوعی تلاش دارد با این مکانیزم مسائل خود را فرافکنی و از خود سلب تقصیر کند.

واژگان کلیدی: ادراک، ذهیت، مسائل، نیازها، نیازسنجی مشارکتی، توسعه پایدار، شهرستان ملکشاهی.

استناد: قلیچ، مرتضی؛ حیدری، حسین؛ شکیبا، احمد، (۱۴۰۳)، «ادراک و تصور اجتماعات روستایی از نیازهای محلی (مطالعه موردی:

روستاهای شهرستان ملکشاهی)»، تاریخ روستا و روستائینی در ایران و اسلام، سال اول، شماره چهارم، صص: ۱-۳۲.

DOI : 10.30479/hvri.2024.20102.1028

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

امروزه مشارکت روستاییان در امور روستایی و توسعه روستایی، از ضروریات برنامه‌ریزی در محیط‌های روستایی به‌شمار می‌رود. مشارکت به‌عنوان راهبردی از توسعه در فرآیند تحولات توسعه روستایی، در دهه‌های ابتدایی پس از جنگ جهانی دوم مطرح شد. این مفهوم که هم‌زمان با تغییر نگرش رشد به توسعه اجتماعی و انسانی مطرح شد، دربر دارنده این پیام است که عامل اقتصادی و برنامه‌ریزی متمرکز به‌تنهایی نمی‌توانند معادله توسعه را تبیین کنند (برقی و همکاران، ۱۳۹۲). در سال‌های اخیر با مشخص شدن اقتصاد، انسان و محیط زیست به‌عنوان سه رکن اساسی در توسعه، بر مشارکت مردمی روستاییان در طرح‌های توسعه روستایی بیش از گذشته پافشاری می‌کنند. این گروه توسعه روستایی را بدون مشارکت روستاییان دشوار و غیرممکن می‌دانند و معتقدند که هرگونه تغییر یا تحولی در روستا باید از طریق مردم روستاها آغاز شود و همه مردم فعالانه در اجرای آن مشارکت داشته باشند (صیدایی و دهقانی، ۱۳۸۹)؛ بنابراین، برای اینکه برنامه‌ها و هزینه‌های صورت‌گرفته در روستاها به توسعه منجر شود، باید نیازها و خواسته‌های روستاییان را شناسایی کرد و آن‌ها را در انجام امور مشارکت داد؛ زیرا از یک‌سو مشارکت روستاییان باعث تقویت مؤسسات روستایی و سازمان‌های اجتماعی (که فرآیند توسعه را تسهیل می‌کنند) شده و از سوی دیگر، باعث به‌کارگیری توانایی و استعداد‌های روستاییان برای توسعه ملی و نگهداشت جمعیت روستاها و کاستن از نابرابری‌های منطقه‌ای خواهد شد (سرور و موسوی، ۱۳۹۰). در واقع، مشارکت این امکان را به روستاییان می‌دهد که: اولاً، تجربه مثبتی از یک فعالیت و سهم‌گیری در یک همکاری متقابل با محیط به‌دست آورند و ثانیاً، فرصتی جدید به لحاظ ذهنی و عملی بیابند تا در تغییر و بهبود شرایط زیست خود فعالانه مشارکت داشته باشند و به‌صورت عادلانه از منافع مشارکت خود بهره‌مند شوند.

توسعه درون‌زا با محوریت مشارکت مردمی حکم می‌کند که در تمامی مراحل و در شرایط مختلف، مبنای کار بر جلب مشارکت مردم محلی در جهت بسیج منابع و نهادینه‌سازی مشارکت‌های محلی با تأکید بر توانمندسازی و ظرفیت‌سازی قرار گیرد (ماریونانی^۱، ۲۰۲۳). مشارکت مردمی باعث می‌شود تا مردم با برنامه‌ها و عناصر جدید احساس بیگانگی نکنند و از سوی دیگر، در طراحی، اجرا و نگهداری طرح‌ها سهیم باشند، طرح و محصول به‌دست‌آمده را از آن خود بدانند و در

^۱. Maryunani

نگهداری و پویایی آن بیشترین همکاری را داشته باشند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۵). رهیافت‌های تمرکزگرا، دستوری و فناورانه با تخصیص منابع و آموزش هرچقدر هم که دلسوزانه باشند، عملاً به دور ماندن مردم از جریان توسعه و ناتوانمندی‌های اجتماعی و گرفتار آمدن آنان در دام وابستگی منجر شده‌اند (پترز، ۲۰۲۳). در بسیاری موارد اعتماد به نفس، ظرفیت تصمیم‌گیری و مدیریت جوامع نیز تحلیل رفته است و ناهماهنگی در فرآیند برنامه‌ریزی، خدمات‌رسانی و افزایش هزینه‌ها، هدر رفتن سرمایه‌های انسانی، مالی و اجتماعی، و سرانجام دامن زدن به شکاف و نارضایتی میان مردم روستا از دیگر پیامدهای برنامه‌های توسعه دستوری است. اگرچه در گذشته بر گزینه کار «برای مردم روستایی» تأکید می‌شد، ولی امروزه و از دیدگاه مشارکتی بر گزینه کار «به‌وسیله مردم» تأکید می‌شود (حیاتی و همکاران، ۱۳۸۶).

امروزه رویکرد برنامه‌ریزی مشارکتی اغلب مؤثرترین و فراگیرترین شیوه برنامه‌ریزی برای مداخله است. این رویکرد دارای روش‌هایی است که به طرق مختلف عمل، تفکر، مشارکت و تحقیق را با یکدیگر ترکیب و تلفیق می‌کند و در یک فرآیند مداوم «عمل - تحقیق - عمل» را مورد توجه قرار می‌دهد. این روش جریانی تعاملی و آموزشی بین محقق و شرکت‌کنندگان برای تبادل افکار و دانش فراهم می‌سازد و در نهایت، منجر به اقدامی خواهد شد که برای تمامی شرکت‌کنندگان منفعت داشته باشد. چنین روندی برخلاف تسلط متداول کارشناسان بر مردم است که طی آن کارشناسان به‌عنوان فاعل برای زندگی دیگران برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری می‌کنند. در تحقیق عملی مشارکتی، مردم ارقام و اعداد صرف نیستند، بلکه هم‌تراز، همکار و هم‌قطار کارشناسان محسوب می‌شوند. در اینجا نقش کارشناسان و آموزش‌گران، تنها خلق انحصاری دانش و انتقال یک‌سویه آن نیست، بلکه تسهیل‌گری و زمینه‌سازی برای برقراری ارتباط دوسویه، خلق دانش جمعی و تفکر جمعی صورت می‌گیرد. کارشناسان در چرخه تحقیق عملی مشارکتی همراه و همگام با ذی‌نفعان برای تسهیل‌گری خلق دانش جمعی تلاش می‌کنند (سیاح و سادات رحمتی، ۱۳۹۶).

در سال‌های اخیر بنیاد علوی در طرحی با عنوان «طرح آبادانی و پیشرفت جوامع محلی» تلاش دارد تا بر تکیه بر رویکرد معیشت پایدار روستایی به ارتقا و بهبود معیشت روستاییان کمک کند. یکی از مناطق هدف این طرح، روستاهای شهرستان ملکشاهی ایلام است. شهرستان ملکشاهی به رغم برخورداری از منابع طبیعی غنی، هنوز با مشکلات عمده‌ای در تأمین معیشت برخوردار است

(حیدری و همکاران، ۱۴۰۲). یکی از علل مهم شکست این برنامه‌ها، ناآگاهی و ناآشنایی کارگزاران توسعه از ذهنیت و ادراک اجتماعات محلی از مسائل و نیازهای روستاییان یا بی‌توجهی به نیازهای آنهاست (همان). درحالی‌که بها دادن و استفاده از ظرفیت اجتماع محلی و نگاه به دنیای اجتماعات روستایی از دریچه ادراک روستاییان، اثربخشی برنامه‌های توسعه را افزایش می‌دهد؛ از دیگر سو، برنامه‌ریزی مشارکتی در بیشتر اوقات مؤثرترین شیوه برنامه‌ریزی برای مداخله در اجتماعات روستایی است. این رویکرد تعاملی بین کارگزاران و ذی‌نفعان برای تبادل افکار و دانش فراهم می‌سازد؛ زیرا قادر است در عمل منفعت تمامی ذی‌نفعان در فرایند توسعه را تضمین کند. در این رویکرد نقش کارگزاران توسعه، تسهیل‌گری و آماده کردن بستر اجتماعی برای برقراری ارتباط تعاملی بین ذی‌نفعان مختلف است. بر همین اساس در این پژوهش تلاش شده است تا با روش ارزیابی مشارکتی روستایی، ادراک و ذهنیت روستاییان درباره نیازهای روستاها بررسی و پژوهش شود؛ اینکه این نیازها بیشتر از چه جنسی هستند؟ و میزان اولویت رفع این نیازها از نظرگاه روستاییان چیست؟ در نهایت، اینکه چه نسبتی بین نیازهای روستاهای مختلف شهرستان ملکشاهی وجود دارد؟ و بین ادراک و ذهنیت روستاهای مختلف درباره نیازها چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دارد؟

پیشینه تجربی پژوهش

توجه به ذهنیت روستاییان و شناخت نیازهای آنها از نظرگاه اجتماعات روستایی، نقش مهمی در توفیق توسعه پایدار روستایی دارد. بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه نشان از سایقه بیش از دو دهه‌ای این موضوع در جامعه علمی دارد. حسینی ابری و همکاران (۱۳۸۵) در مطالعه «نیازها و اولویت‌های جامعه روستایی از نظر زنان روستایی استان یزد» با روش پیمایشی به این نتیجه دست یافتند که آموزش بهداشتی - درمانی، آموزش متوسطه، آموزش فنی و حرفه‌ای، سالن ورزشی، بازاریابی محصولات کشاورزی، دسترسی به ادارات، کتابخانه، پارک، وام مسکن، بهسازی معابر، ایجاد شغل، مینی‌بوس (اتوبوس)، گازرسانی و اجرای طرح هادی، از مهم‌ترین اولویت‌های جامعه روستایی از نظر زنان است. زرافشانی و همکاران (۱۳۹۰) در «نیازسنجی آموزشی زنان روستای قمام از دیدگاه اجتماع محلی» به این نتیجه رسیدند که اقتصاد خانه‌داری، آموزش تغذیه کودکان و مهارت‌های طبخ غذا، سه اولویت اول زنان هستند و تنها نیازهای آموزشی از دیدگاه زنان و کارشناسان با یکدیگر تطابق دارد. شاطری و همکاران (۱۳۹۱)

در «بررسی نیازها و اولویت‌های روستاهای شهرستان نهبندان» به این نتیجه رسیدند که افزایش میزان درآمد دارای بالاترین اولویت در تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی است و تنوع‌بخشی به اشتغال و تلاش برای افزایش راندمان آن، افزایش سرمایه مادی ابزاری، سواد، مشارکت، تحول در الگوی مسکن و بهبود شرایط بهداشتی، در اولویت‌های بعدی قرار دارند. اسدی و همکاران (۱۳۹۵) در «مطالعه نقش مشارکت در توسعه روستایی» به این نتیجه رسیدند که میزان مشارکت مردم، نقش کلیدی در توسعه نواحی روستایی محدودده مورد مطالعه ایفا می‌کند و متناسب با اندازه جمعیت روستاها، میزان مشارکت روستاییان بیشتر می‌شود. میل به مشارکت به‌ویژه مشارکت فکری، مشورتی و کاری در میان روستاییان در حد مطلوبی است و با افزایش توان اقتصادی روستاییان بخش خشک‌بیجار، میزان مشارکت مردم در طرح‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای روستاها افزوده می‌شود و انگیزه مشارکت در بین روستاییان بیش از هر چیزی به اقدامات فرهنگی و آگاهی بخشی به آن‌ها بستگی دارد. خادمی و همکاران (۱۳۹۴) در «تدوین برنامه پنج‌ساله روستای صدرآباد» با رویکرد مشارکتی به این نتیجه رسیدند که کمبود آب، امکان یکپارچه‌سازی اراضی، وجود بازارهای مناسب بیرونی برای عرضه محصولات گلخانه‌ای و آلودگی محیط زیست روستا، از مهم‌ترین نیازهای جامعه محلی هستند که در فرایند توسعه روستایی تأثیر به‌سزایی دارند. قربانی و همکاران (۱۳۹۵) در «اولویت‌بندی و نیازسنجی مشکلات و چالش‌های روستای بزیجان شهرستان محلات» به این نتیجه رسیدند که عدم صدور پروانه مرتع‌داری برای بهره‌برداری از مراتع و نبود بستر مناسب برای اشتغال زنان، از مهم‌ترین نیازهای مردم هستند. سجاسی قیداری (۱۳۹۵) در پژوهشی در «بررسی میزان تمایل به سرمایه‌گذاری روستاییان» به این نتیجه رسید که روستاییان تمایل به انجام سرمایه‌گذاری مشارکتی از طریق هزینه‌کرد یارانه‌ها در همه زمینه‌ها برای توسعه، آبادانی و عمران روستایی داشته و اولویت اولیه آن‌ها سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های دامپروری روستایی است. طیب‌نیا و فتاحی (۱۳۹۶) در «مطالعه نیازها و اولویت‌های دهستان شیوه‌سر» به این نتیجه رسیدند که رفع نیازهای معیشتی (مانند غذا، مسکن، پوشاک و بهداشت)، آموزش فنی و حرفه‌ای، مهدکودک، پزشک، سالن سرپوشیده ورزشی، نانوايي، هیئت حل اختلاف، کتابخانه، فضای بازی کودکان، اصلاح معابر، مینی‌بوس، گازرسانی و اجرای طرح هادی، از اولویت‌های اصلی روستاهای دهستان شیوه‌سر هستند. موحدی و همکاران (۱۳۹۷) حفاظت، احیا و پیشگیری از تخریب مراتع، کنترل آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز باغ‌ها و آشنایی با طراحی مدل‌های

جدید گیوه و لباس را مهم‌ترین نیازهای آموزشی و نداشتن آشنایی کافی اعضا با اهداف، اصول و قوانین و مقررات تعاونی، کافی نبودن سرمایه تعاونی، استیجاری بودن ساختمان تعاونی، انتظارات غیرمنطقی برخی از اعضا از تعاونی و نگرش منفی به تعاونی را مهم‌ترین مشکلات اعضای تعاونی زنان روستایی نودسه از دیدگاه اعضای تعاونی دانستند. نتایج مطالعه کرمی دهکردی و بابایی (۱۳۹۷) درباره شناخت نیازهای اطلاعاتی زنان روستایی نشان داد که آنان در زمینه برداشت و فراوری محصولات باغی و لبنی، بافت فرش با طرح‌های روز، فرصت‌های جدید اشتغال غیرکشاورزی، اشتغال در فعالیتهای نوین کشاورزی، روش‌های مختلف حفاظت، احیای منابع طبیعی و محیط زیست و سطح سواد، نیاز به کسب اطلاعات و تقویت آگاهی و مهارت دارند.

بررسی پیشینه تجربی توجه به نیازسنجی از منظر اجتماعات محلی در سایر بخش‌های جهان نشان می‌دهد که این رویکرد نفوذ قابل توجهی در اکثر نقاط جهان دارد. گو^۱ (۱۹۸۳) پژوهشی در ارتباط با مشارکت و توسعه روستایی انجام داده است. نتایج نشان داده‌اند که توانمندی رویکرد مشارکت با استفاده از توزیع مجدد قدرت باید همراه با ظرفیت‌سازی قابلیت‌های محلی عملی شود. محمود^۲ و همکاران (۲۰۰۲) برای درک نیازهای مراقبت‌های بهداشتی از دیدگاه ساکنان روستایی به این نتیجه رسیدند که روش ارزیابی مشارکتی روستایی نه تنها ابزار مؤثری برای ارزیابی و تحلیل مسائل بهداشتی، بلکه وسیله‌ای برای ارتقای مشارکت اجتماعی بوده و به درک بهتر داده‌های کمی تولیدشده برای اهداف برنامه‌ریزی کمک می‌کند. کاکومبا^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که مشارکت در توسعه روستایی نیازمند تقویت نقش انجمن محلی در بسیج، مشارکت در برنامه‌ریزی و انتخاب رهبران بدون دخالت دولت مرکزی است؛ بنابراین، مشارکت پیش از آنکه منافع همگانی و پیشگام کاهش فقر شود، باید به توانمندسازی و کارآمدی تبدیل شود. دولی و همکاران (۲۰۱۸) با روش بحث گروهی و گردش روستایی، سه نیاز تأمین آب، حصارکشی جدید و آموزش فنی شناخت بذر را به‌عنوان سه اولویت اصلی برای روستای فاتوبسی^۴ در تیمور شرقی^۵

1. Gow
2. Mahmood
3. Kakumba
4. Fatubesi
5. Timor-Leste

شناسایی کردند. نتایج پژوهش آکینتوبی^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در فهم نیازهای سلامت اجتماع آفریقایی تبار نشان داد که فشارخون، دیابت، چاقی و عفونت‌های مقاربتی، از اولویت‌های اصلی سلامت فردی و اجتماعی از دیدگاه اجتماع محلی هستند. خشتابه^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در اولویت بندی شاخص‌های توسعه روستایی در خراسان جنوبی به این نتیجه رسیدند که با تشخیص درست و به‌موقع نیازهای ذی‌نفعان محلی، افزون بر تصمیم‌سازی مناسب، می‌توان تسهیل‌گر اجرای چشم انداز توسعه منطقه بود. ایجاد بستر و جلب اعتماد و همکاری روستاییان و واگذاری نقش‌های اصلی به آن‌ها سبب می‌شود تا پروژه‌های نیازمند به مشارکت روستاییان، در مدت‌زمان کمتر و با هزینه ارزان‌تری انجام شوند.

چارچوب نظری

مشارکت برای اولین بار در اواخر دهه ۱۹۵۰ مطرح شده است، ولی با تأخیر به عرصه توسعه روستایی وارد شد. کاربرد واژه مشارکت در برنامه توسعه روستایی یا توسعه مشارکتی^۳، موضوعی است که آغاز آن به دهه‌های ۱۹۷۰ و شاید ۱۹۸۰ برمی‌گردد (عالم‌گیر^۴، ۲۰۱۹ و بیرهانه^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). مشارکت روستاییان و مکانیزم‌های جلب و به‌کارگیری آن‌ها در برنامه‌های توسعه روستایی با رواج مفاهیم کیفی از توسعه و مطرح شدن توسعه انسانی مورد توجه قرار گرفت و مفهوم جدیدی از توسعه با عنوان توسعه مشارکتی وارد ادبیات توسعه شد. مشارکت از مؤلفه‌های بااهمیت توسعه پایدار است و نتایج مطلوبی بر کارایی اجتماعی دارد (بین و همکاران، ۲۰۲۲). مشارکت نیازمند قرار گرفتن مردم در کانون توسعه است (کلوسن و رادولف^۶، ۲۰۲۰). این امر به همان اندازه که در سطح خرد و محلی مهم است، در سطح کلان نیز دارای اهمیت است (سیستو و همکاران، ۲۰۱۸). مشارکت تنظیم و سامان دادن مجدد تعامل اجتماع روستایی با محیط جغرافیایی برای افزایش بهره‌وری است. این تعامل پیش از این از طریق نظام‌های همکاری گروهی انجام می‌گرفت، ولی امروزه برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی، بازنگری در تعاملات

1. Akintobi

2. Khashtabeh

3. Participatory development

4. Alamgir

5. Birhane

6. Clausen & Rudolph

بین انسان و محیط طبیعی و جغرافیایی در مناطق روستایی براساس فرهنگ و شرایط بومی و زیست‌محیطی اجتناب‌ناپذیر است (ژانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۰ و ویلکینسون^۲، ۲۰۲۳). همچنین، مشارکت توزیع مجدد قدرت اقتصادی و سیاسی به نفع تهیدستان روستایی است که کنار گذاشته شده‌اند (حیدری و شکیا، ۱۴۰۰). مشارکت شامل دخالت مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری، اجرای طرح‌ها، شراکت در منافع حاصل از طرح‌های توسعه و دخالت آنان در ارزشیابی این طرح‌هاست (بلک‌برن و همکاران، ۲۰۱۸)، به طوری که مشارکت مردم در تدوین قوانین و تصمیم‌گیری‌ها، به‌ویژه منطقه‌ای آثار مهمی بر زندگی آنان خواهد گذاشت و چه بسا عدم مشارکت خسارات جبران‌ناپذیری به بار خواهد آورد که شکست در اجرای طرح یکی از این موارد است. مشارکت تلاش سازمان‌یافته برای افزایش کنترل منابع و نهادهای تنظیم‌کننده در موقعیت‌های اجتماعی خاص به دست گروه‌ها و جنبش‌هایی است که تاکنون چنین کنترلی بر امور نداشته‌اند که این موارد بر تمرکززدایی تأکید دارند و باعث ایجاد فرصت‌هایی به‌منظور مشارکت اجتماعی می‌شوند. مشارکت در جوامع محلی فرآیند فعالی است که به موجب آن، گروه‌های بهره‌ور یا مراجعان، بر هدایت اجرای یک طرح توسعه با هدف افزایش رفاه و آسایش خود به لحاظ درآمد، رشد فردی، خوداتکایی یا دیگر ارزش‌هایی که برای آنان گرامی است، تأثیر می‌گذارند (ازکیا، ۱۳۸۴)؛ بنابراین، رکن و هسته اصلی توسعه درون‌زا، مشارکت است. از دیدگاه ارنشتاین^۳ (۱۹۶۹) مشارکت دارای سطوح متفاوتی است. این سطح از بی‌قدرتی محض شهروندی تا کنترل شهروندی ادامه دارد. او مشارکت شهروندی را به پلکانی توصیف کرده است که از بی‌قدرتی شهروندی شروع شده و تا اختیار و قدرت تفویض‌شده شهروندی امتداد می‌یابد (ارنشتاین، ۱۹۶۹).

چمبرز^۴ (۱۹۹۴) فقر را قوی‌ترین عامل تعیین‌کننده مشارکت یا عدم مشارکت می‌داند؛ زیرا فقرا در مقابل هزینه‌های زندگی دچار مشکلات عدیده و هر روز به حاشیه رانده می‌شوند و نمی‌توانند برای خانواده خود، غذا و امکانات فراهم کنند؛ از این رو، فقر عامل بسیار مهم در میزان مشارکت مردم در امور جامعه است و اگر این عامل در جامعه زدوده نشود، مشارکت معنی نخواهد داشت

1. Zhang

2. Wilkinson

3. Arnstein

4. Chambers

(کرن وال و اسکونزا، ۲۰۲۲). سه عنصر اصلی مشارکت شامل تقسیم قدرت و منابع کمیاب، کوشش آگاهانه و عمومی گروه‌های اجتماعی برای کنترل سرنوشت و بهبود شرایط خویش و ایجاد فرصت‌ها از سطوح پایین است (مارسدن و اوکلی، ۱۳۷۱). در این مفهوم، مشارکت مستلزم ایجاد سازمان‌های دموکراتیک، مستقل و خوداتکایی گروه‌های پایین‌دست روستایی است.

روش تحقیق

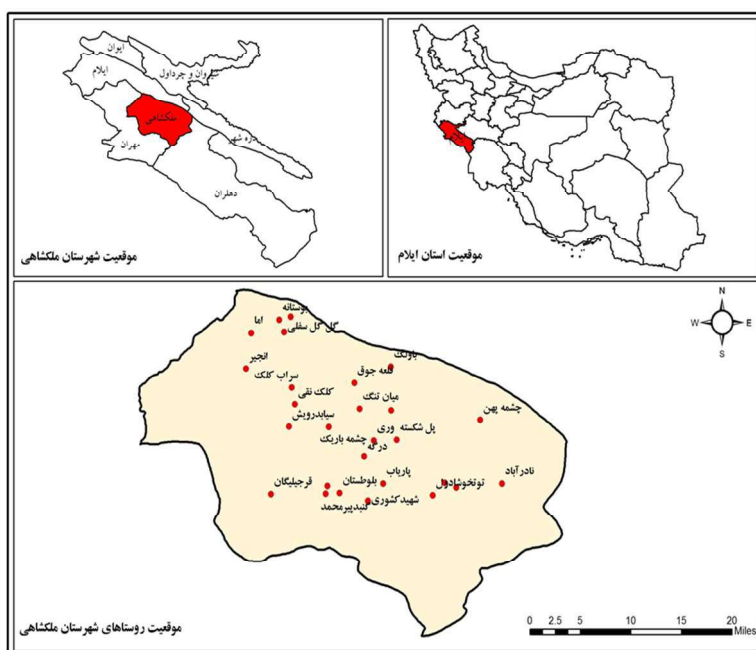
در این مقاله روستاهای شهرستان ملکشاهی از نظر نیازهای هرکدام ارزیابی شده‌اند. در واقع، شناسایی و استخراج نیازها از روستاهای مورد مطالعه، اولویت‌بندی آن‌ها و توزیع روستاها بر مبنای نیازهای به‌دست آمده، هدف اصلی مقاله حاضر است. هدف از نیازسنجی مشارکتی و اولویت‌بندی نیازهای روستا، شناخت ذهنیت و نگرش اهالی روستا درباره نیازهای روستا و نحوه اولویت‌بندی این نیاز بوده است. برای این منظور، از تکنیک جلسات گروه‌های کانونی استفاده شده است. اطلاعات این مطالعه در طول اجرای فاز اول و دوم طرح «انجام تحقیقات و اجرای توان‌افزایی جامعه محلی شهرستان ملکشاهی» که در سال‌های ۱۳۹۸ - ۱۴۰۰ اجرا شده، گردآوری شده‌اند. تمام جلسات در روستاها برگزار شده‌اند. این جلسات عموماً در مسجد، حسینیه یا خانه یکی از اهالی روستا برگزار شدند. فرآیند کار به این صورت بود که ابتدا توسط تسهیل‌گر طرح مسئله و اهداف جلسه تشریح شد. سپس از اعضای حاضر درخواست شد تا نیازهای روستا و مرجع حل این مشکل را بیان کنند. این نیازها توسط تسهیل‌گر در تخته وایت‌برد یا کاغذهای ۱*۲ متر نوشته شد. بعد از نوشتن تمام مسائل و نظرخواهی از حاضران، موارد هم‌پوشان و مشابه حذف یا ادغام شدند. سپس از حاضران درخواست شد تا هریک پنج نیاز اصلی و اولویت‌دار را انتخاب و دلایل انتخاب خود را بیان کنند؛ به همین دلیل، افراد به بحث و جدل با یکدیگر پرداخته و نظرات یکدیگر را به چالش می‌کشیدند. حق اظهارنظر و اصلاح برای همه مطلعان مهیا بود و در صورت عدم مشارکت برخی مطلعان، تسهیل‌گران با استفاده از تکنیک‌های مختلف، آن‌ها را وارد بحث می‌کردند. سپس امتیازات کسب‌شده توسط هریک از نیازها جمع و براساس نمرات کسب‌شده مرتب شدند. تعداد حاضران بسته به جمعیت روستا از پنج تا ۳۰ نفر متغیر بود. به همین منظور در هر روستا کمیته‌ای با عنوان «کمیته آبادانی و پیشرفت» تشکیل شد که اعضای از

¹. Cornwall, & Scoones

گروه‌های اجتماعی مختلف روستا از جمله زنان، کشاورزان، دامداران، جوانان، کارگران، ریش سفیدان، اعضای شورا، دهیار و ... حضور داشتند. بعد از اتمام جلسات و تعیین اولویت‌های هر روستا، نیازهای احصاشده در روستاهای مختلف براساس میزان اهمیت و اولویت با یکدیگر تجمیع و نیازهای روستاهای شهرستان مشخص شدند. دسته‌بندی نهایی از کل نیازهای روستاها نیز بر مبنای روش تحلیل محتوای کیفی انجام یافت. ابتدا نیازهای مختلف به تفکیک هر روستا با جزئیات آن مشخص شدند. سپس تلفیق، تلخیص و کدگذاری از نیازها به عمل آمد. همچنین به منظور تجمیع نیازها از کل روستاهای مورد مطالعه و اولویت‌بندی نهایی آن‌ها، از روش کمی استفاده شد. کل اطلاعات به‌دست‌آمده برای هر یک از نیازها به تفکیک روستاها وارد نرم‌افزار SPSS شده و مورد تحلیل قرار گرفت؛ به‌این‌ترتیب، جداول فراوانی و درصد روستاها برای هر یک از گروه‌های نیاز مشخص شده و پس از جمع‌بندی کل اوزان نیازها در GIS، نقشه توزیع روستاها با احتساب نمره کل نیازها به‌دست آمد.

محدوده مورد مطالعه

میدان مطالعه، روستاهای شهرستان ملکشاهی است. ملکشاهی، یکی از شهرستان‌های استان ایلام است که در مرکز آن استان واقع شده است. این شهرستان در سال ۱۳۸۷ از شهرستان مهران منتزع و مستقل شده است. شغل اصلی مردم منطقه دامداری است. مشاع بودن زمین‌های کشاورزی و کوهستانی و سنگلاخی بودن منطقه باعث شده است تا امکان توسعه کشاورزی فراهم نشود.

نمودار (۱). موقعیت جغرافیایی میدان مطالعه

این شهرستان شامل دو بخش (مرکزی و گچی)، چهار دهستان (چمزی، شوهان، گچی و کبیرکوه) و ۲۷ روستا است. سه شهر ارکواز، دلگشا و مهر نیز مراکز شهری این شهرستان هستند. در مجموع، جامعه آماری شامل ۲۰۱۸ خانوار است که در ۲۷ روستای منطقه سکونت دارند. مشخصات روستاها در جدول (۱) آمده است.

جدول (۱). بخش‌ها، دهستان‌ها و روستاهای شهرستان ملکشاهی

بخش	دهستان	روستاها
بخش مرکزی	چمزی	چمانار سفلی (۶۷ خانوار)، پل شکسته (۲۷ خانوار)، فرجیلگان (۳۰ خانوار)، گنبد پیرمحمد (۴۳۶ خانوار)، طالقانی (۴۲ خانوار)، یاریاب (۴۳ خانوار)، درگه (۲۵ خانوار)، شهید کشوری (۴۸ خانوار)، میان‌تنگ (۱۱۷ خانوار) و وری علی‌نظر (۵۸ خانوار)
		شوهان
	بخش گچی	گچی

کبیرکوه
 باولگ (۱۶۱ خانوار)، بوستانه (۲۸ خانوار)، قلعه جوق (۳۷۱ خانوار)، گل گل سفلی (۲۸ خانوار) و گل گل علیا (۲۸ خانوار)

یافته‌ها

با مطلعان محلی درباره نیازهای هر روستا مصاحبه‌هایی شده و اطلاعات حاصل از آن‌ها، در جدول زیر ارائه شده‌اند.

جدول (۲). نیازهای استخراج شده از جلسات گروهی

روستاها	نیازهای روستاها
باولگ	آب شرب، بیکاری جوانان، عدم آنتن‌دهی تلفن همراه و شبکه‌های دیجیتال تلویزیون، مشکل راه‌های ارتباطی بین مزارع، کمبود امکانات بهداشتی و نبود سیل‌بند.
میان‌تنگ	بیکاری، نداشتن سرمایه کافی، نبود لوله‌کشی آب، تصفیه نامناسب آب و کمبود آب شرب، آنتن‌دهی نامناسب و ضعیف خطوط تلفن، نداشتن برنامه توسعه روستایی و بهبود وضعیت مالی اهالی روستا، نداشتن آموزش مناسب، مهارت و دانش کافی و عدم اهتمام مسئولان سازمان‌های دولتی.
طالقانی	کار و اشتغال، دانش و مهارت تخصصی، تأمین سرمایه، بازاریابی و فروش محصولات، صنایع تولیدی و تبدیلی شیر و بسته‌بندی حبوبات.
چم‌انار سفلی	اشتغال، بازاریابی و فروش محصولات کشاورزی، تأمین آب شرب و آب کشاورزی، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی، تسهیلات بانکی و تأمین سرمایه‌های مالی، ایجاد سیل‌بند برای باغ‌ها، آموزش و ارتقای دانش و مهارت تخصصی و فنی.
گنبد پیرمحمد	آب شرب، اشتغال، گاز خانگی، آسفالت کوچه‌ها، فضای سبز و پارک، امکانات بهداشتی و آزمایشگاهی، فضای ورزشی، نیروی انتظامی، تلفن و اینترنت، بانک، کتابخانه عمومی و تسهیلات کشاورزی و دامداری.
قلعه جوق	ایجاد اشتغال، تکمیل مسجد و فضای فرهنگی، ایجاد فضای ورزشی برای آقایان و خانم‌ها، بهداشت سلامت روستا، آبخیزداری و آبخوان‌داری و تعمیر راه‌های بین مزارع.
دول کبود	جاده اصلی روستا، اینترنت، آسفالت کوچه‌ها، آب آشامیدنی و کشاورزی و پمپاژ آب از رودخانه به زمین های کشاورزی، و مخروبه بودن حسینیه.
خوشادول	آب آشامیدنی، تلفن همراه و اینترنت، جاده‌ها و تعمیر جاده‌های بین مزارع، خانه بهداشت، اشتغال جوانان و بیکاری، آموزش کودکان، دسترسی به تسهیلات و اشتغال‌زایی.
توت خوشادول	

تعمیر و آسفالت جاده، آب آشامیدنی، آنتن دهی و اینترنت، گیرنده دیجیتال تلویزیون، ساخت اماکن مذهبی و عمومی، نبودن دهیار در روستا، آموزش بچه‌ها و اماکن ورزشی.

بلوطستان

تعمیر جاده‌های بین مزارع، آسفالت کوچه‌ها و خیابان‌ها، بهداشت و سلامت (نبود ماشین حمل زباله)، نبود آب شرب عشایر کوچ‌رو و ثابت، امنیت و جلوگیری از دزدی، سیستم روشنایی خورشیدی برای عشایر، نداشتن مدرسه راهنمایی در روستا، بازاریابی و فروش محصولات کشاورزی، گازکشی و قطع شدن تلفن همراه و اینترنت.

چشمه پهن

بیکاری جوانان، اجرای طرح هادی روستا، نداشتن تجهیزات کشاورزی در روستا و گرانی سموم شیمیایی ضد آفت، مشکل باریک بودن جاده ورودی روستا و دید ناکافی وسایل نقلیه، مشکل تخریب خانه بهداشت، مشکل نداشتن وسایل دفع پسماند و زباله، مشکل آنتن دهی و ارتباطات مخابراتی، مشکل آب‌رسانی و لوله کشی روستا.

گل گل سفلی

بیکاری، آسفالت نبودن کوچه‌ها، اشتغال، نبود بازاریابی برای فروش عسل، نبود امکانات دیجیتالی، نبود خانه بهداشت، آنتن دهی و اینترنت، نبود مدرسه راهنمایی، دبیرستان و فرسوده بودن مدرسه ابتدایی، راه های ارتباطی جاده‌ها برای مزارع، قدیمی و فرسوده بودن لوله‌های انتقال آب آشامیدنی از سرچشمه تا داخل روستا، نبود نانوايي، نبود اماکن ورزشی برای جوانان، هموار نبودن زمین‌های کشاورزی، کانال‌کشی انتقال آب و نبود ابزارآلات پیشرفته کشاورزی.

کشوری

احداث سیل‌بند، آموزش مهارت‌های اشتغال‌زایی به روستاییان، تعمیر و ترمیم جاده‌های بین مزارع و مناطق عشایر کوچ‌رو، تأمین نهادهای کشاورزی، اتمام طرح هادی (کانال‌کشی، زیباسازی و سنگ‌فرش)، اشتغال، نبود فضای ورزشی برای جوانان، نبود وسایل مکانیزه کشاورزی، سامان‌دهی به مدارس و تحصیل دانش آموزان متوسطه، نبود جاذبه برای خدمت‌رسانی به مسافران بین‌راهی و نبود نانوايي در روستا.

پاریاب

کمبود آب شرب و نبود لوله‌کشی آب مناسب و تصفیه نامناسب آن، بیکاری در روستا باعث تشدید فقر مالی، دزدی، ناامنی اجتماعی و اقتصادی و مهاجرت روستاییان به شهرهای مجاور شده است، نامناسب بودن راه‌های ارتباطی روستا، نداشتن سرمایه کافی باعث منفعل شدن طرح‌های کشاورزی و دامداری شده است، تعطیلی مدارس متوسطه باعث مهاجرت بیشتر خانوارها شده است، آنتن‌دهی نامناسب و ضعیف خطوط تلفن همراه ارتباط اهالی روستا را مختل کرده و همچنین سرعت اینترنت در روستا بسیار پایین است، نداشتن آموزش مناسب، مهارت و دانش کافی باعث منفعل شدن نیروی کار در روستا شده است، عدم اهتمام مسئولان سازمان‌های دولتی به مسائل و مشکلات در طول دهه‌های مختلف باعث نارضایتی مردم از نهادها و سازمان‌ها شده است.

کلک‌نقی

بهسازی و مرمت جاده اصلی روستا، آب شرب، اشتغال‌زایی جوانان و رفع معضل بیکاری در روستا، بسترسازی برای فروش محصولات کشاورزی و دامداری و ایجاد بازار فروش تأمین ابزارآلات کشاورزی، تعمیر و ترمیم جاده‌های بین مزارع و مناطق عشایر کوچ‌رو.

سیاب‌درویش

تهیه و اجرای طرح هادی روستا، توسعه و پوشش اینترنت و خدمات رسانه‌ای مخابرات، ایجاد واحدهای صنعتی و نیمه‌صنعتی متوسط و کوچک در سطح روستا با رفع محدودیت‌ها، معرفی روستا به‌عنوان هدف گردشگری و توریستی توسط دستگاه‌های ذی‌ربط، لزوم ایجاد زیرساخت‌های آموزشی، بهداشتی و فرهنگی، لزوم ایجاد بسترهای نشاط و امکانات ورزشی برای جوانان، لزوم ایجاد راه‌های بین مزارع، ضرورت بهسازی و مرمت راه‌های عشایری، ضرورت توسعه و مکانیزاسیون کشاورزی، تأمین آب کافی کشاورزی به تناسب اراضی.

گل گل علیا

احداث پل ارتباطی، ترمیم و آسفالت‌سازی جاده ورودی و داخلی روستا، اجرای طرح هادی، گازکشی، مجوز راه‌اندازی واحدهای صنعتی و نیمه‌صنعتی، ایجاد اشتغال، ساخت مدرسه، احداث مسجد، ایجاد مرکز بهداشت و درمان، احداث فضای ورزشی برای آقایان، خانم‌ها و کودکان.

بوستانه

توسعه و پوشش خدمات مخابراتی، ایجاد اشتغال پایدار و مرتفع ساختن مشکل بیکاری جوانان تحصیل کرده روستا، اجرای طرح هادی روستا، احداث مراکز آموزشی (ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان)، ساخت مرکز بهداشت، بازساز و مرمت راه‌های داخلی روستا و بین مراتع، تأمین آب کشاورزی و دام، بازسازی حسینیه، تأمین تجهیزات کشاورزی، ایجاد بسترهای نشاط و امکانات ورزشی.

سراب کلک

ضرورت احداث خانه بهداشت، لزوم اختصاص دادن سرویس حمل و دفع زباله، بهسازی و مرمت جاده اصلی روستا، بازسازی و مرمت شبکه آب‌رسانی روستا، مرتفع کردن مشکلات مربوط به زیرساخت‌های مخابراتی و رفع نقص ارتباطات اینترنتی، ایجاد بستر مناسب گردشگری برای رفاه مسافران و بازدیدکنندگان از آبشار اما و مناطق دیدنی روستا، اشتغال‌زایی جوانان و رفع معضل بیکاری در روستا، بسترسازی برای فروش محصولات کشاورزی و دامداری و ایجاد بازار فروش، بهبود تجهیزات و امکانات کشاورزی.

اما

مرتفع کردن مشکل کمبود آب آشامیدنی اهالی روستا و تأمین آب شرب برای دام و کشاورزی، ضرورت سرمایه‌گذاری و ایجاد شغل برای رفع بیکاری، حل مشکلات مربوط به زیرساخت‌های مخابراتی و رفع نقص ارتباطات اینترنتی و آنتن‌دهی، تکمیل پروژه گازرسانی به روستا، بازسازی جاده ورودی، بین مزارع و عشایری روستا، رفع کمبود تجهیزات کشاورزی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در حوزه‌های مختلف اعم از زنبورداری، قالیبافی و ... اختصاص تسهیلات بانکی به جوانان در جهت تأمین سرمایه شغلی، آسفالت کردن جاده‌ها، خیابان‌ها و کوچه‌ها.

چشمه باریک

جاده ورودی روستا از بخش گچی به روستای انجیر، نبود گازکشی در روستا، نبود مدارس راهنمایی و ابتدایی، نبود زیرساخت‌های ارتباطی عشایران، نبود خانه بهداشت، نبود نانویی، نبود بازاریابی و فروش

انجیر

محصولات کشاورزی و دامی، نبود شبکه‌های دیجیتال، اشتغال جوانان، نبود مکان مناسب برای نگهداری احشام و گوسفندان، تعمیر و مرمت حسینیه روستا، نبود جاده ارتباطی بین مزارع، لوله‌کشی مناسب برای آب شرب، نبود تجهیزات کشاورزی، نبود جایگاه نفت، نبود منبع تغذیه آب در داخل روستا در بالادست روستا، فضای مناسب برای بازی و اوقات فراغت کودکان و نوجوانان، انبار برای نگهداری و ذخیره علوفه دامی.

کمبود آب، آنتن‌دهی تلفن همراه، گازکشی، آسفالت نبودن کوچه‌ها و خاکی بودن سطح معابر خیابان‌ها، نبود نانویی و تهیه آرد، ایجاد سیل‌بند برای باغات، نبود تلفن ثابت، نبود منبع تغذیه آب، نبود آب برای عشایر، نبود دهیار در روستا، نبود امکانات دیجیتال در روستا و اشتغال برای جوانان.

عدم اجرای طرح هادی، کمبود آب شرب و نبود شبکه آب‌رسانی در روستا، خاکی بودن جاده ورودی روستا، خاکی بودن کوچه‌ها و خیابان‌های روستا، اشتغال جوانان، تجهیزات کشاورزی، امکانات بهداشتی و مذهبی اعم از خانه بهداشت و حسینیه، بهبود تجهیزات و امکانات کشاورزی.

نبود گازکشی در روستا، توزیع ذخیره آب، نبود آنتن‌دهی تلفن همراه، نبود دهیاری، ناهموار و خاکی بودن جاده‌های اصلی روستا و مزارع، کمبود سهمیه علوفه دامی برای دامداران و کشاورزان، نبود منبع تغذیه برای آب، تأمین آب کشاورزی، نبود تلفن ثابت در روستا، نبود آب برای عشایر، نبود بازاریابی برای فروش محصولات، نبود شبکه دیجیتال.

ضرورت اجرای عملیات گازرسانی و اتصال به شبکه گاز شهری، ضرورت انجام عملیات شبکه آب‌رسانی و تأمین آب شرب اهالی روستا، ضرورت تهیه و اجرای طرح هادی روستا، انجام آسفالت معابر، توسعه و پوشش اینترنت و خدمات ارتباطی مخابرات، ساخت و بازسازی اماکن مذهبی و مسجد، احداث زیرساخت های شبکه دیجیتال، استقرار دستگاه پمپاژ آب رودخانه، تسطیح اراضی کشاورزی.

آب شرب، نبود خانه بهداشت، شبکه تلفن همراه، گازکشی، کانال‌کشی و جدول‌کشی معابر، اشتغال جوانان، نبود نانویی، نبود منبع تغذیه آب، خاکی بودن جاده‌ها و معابر و نبود آب برای عشایر.

مرتفع کردن مشکل نداشتن مکان نگهداری و تأمین آب شرب برای دام، مرتفع کردن مشکلات مربوط به زیرساخت‌های مخابراتی و رفع نقص ارتباطات اینترنتی و آنتن‌دهی، تأمین آب آشامیدنی اهالی روستا، رفع نقص و قطعی مکرر برق روستا، بازسازی و مرمت شبکه آب‌رسانی روستا، پیگیری مشکل مربوط به گرانی هزینه برق و بالا بودن مبلغ فیش برق، آسفالت کردن جاده‌ها، خیابان‌ها و کوچه‌ها.

درگه

پل شکسته

وری علی‌نظر

گراب

قرجلیگان

نادرآباد

کلیه عواملی که به‌عنوان نیاز از سوی مطلعان محلی مطرح شده و در اصطلاح به هریک واحد معنی اطلاق می‌شود، در جدول بالا نشان داده شده‌اند. بر مبنای روش تحلیل محتوای کیفی، اطلاعات یادشده باید تجمیع، تلفیق و تلخیص شوند؛ بنابراین، این واحدها براساس وجوه اشتراک

بین خود خلاصه‌سازی و در جدول زیر وارد شده و کدهای نهایی برای هرکدام در نظر گرفته شده‌اند.

جدول (۳). واحدهای تلخیص‌شده و مقوله‌های نهایی مصاحبه‌ها

ردیف	واحدهای تلخیص‌شده	کدها (مقوله‌های نهایی)
1	تجهیزات آب آشامیدنی و کشاورزی	نیازهای تأسیساتی
2	اشتغال و بیکاری	نیازهای اقتصادی
3	کیفیت اینترنت، تلفن و دیجیتال	نیازهای تأسیساتی
4	کیفیت راه‌های اصلی و فرعی	نیازهای شبکه معابر
5	امکانات بهداشتی و درمانی	نیازهای خدماتی
6	دفع پسماند و تجهیزات آن	نیازهای خدماتی
7	سیل‌بند	نیازهای کشاورزی
8	سرمایه و تسهیلات لازم	نیازهای اقتصادی
9	آموزش، مهارت و تخصص	نیازهای نهادی
10	اهتمام مسئولان سازمان‌های دولتی	نیازهای نهادی
11	بازاریابی و فروش محصولات	نیازهای اقتصادی
12	گازکشی	نیازهای تأسیساتی
13	فضای سبز و پارک	نیازهای خدماتی
14	فضای مناسب برای بازی و اوقات فراغت	نیازهای خدماتی
15	فضای ورزشی	نیازهای خدماتی
16	امنیت و نیروی انتظامی	نیازهای خدماتی
17	فضای مالی و اعتباری	نیازهای اقتصادی
18	فضای مذهبی و فرهنگی	نیازهای خدماتی
19	دهیار در روستا	نیازهای نهادی
20	فضای آموزشی و تحصیلی	نیازهای خدماتی
21	نانوایی	نیازهای خدماتی
22	تجهیزات کشاورزی	نیازهای کشاورزی
23	واحدهای صنعتی و نیمه‌صنعتی	نیازهای کشاورزی
24	روستا به‌عنوان جاذبه توریستی	نیازهای نهادی

نیازهای کشاورزی	مکان مناسب برای دام و احشام	25
نیازهای تأسیساتی	جایگاه نفت	26
نیازهای تأسیساتی	کیفیت برق در روستا	27
نیازهای نهادی	طرح هادی	28

جدول بالا نشان می‌دهد که در مجموع ۲۸ مورد واحد معنی و شش مورد مقوله نهایی در بررسی نیازهای روستاهای مورد مطالعه به‌دست آمده است. فراوانی واحدها و مقوله‌های به‌دست‌آمده در روستاهای شهرستان ملکشاهی از محاسبه و نتایج آن در نمودار زیر آمده است:

نیازها	فراوانی	درصد	میانگین نیاز	امتیاز نهایی
نیازهای تأسیساتی	۲۵	۲۰٫۴۹	۲٫۰۴	۵۱٫۰۰
نیازهای شبکه معابر	۲۵	۲۰٫۴۹	۱٫۹۲	۴۸٫۰۰
نیازهای خدماتی	۲۱	۱۷٫۲۱	۲٫۱۵	۴۵٫۱۵
نیازهای اقتصادی	۲۲	۱۸٫۰۳	۱٫۳۰	۲۸٫۶۰
نیازهای کشاورزی	۱۸	۱۴٫۷۵	۰٫۸۹	۱۶٫۰۲
نیازهای نهادی	۱۱	۹٫۰۲	۰٫۶۷	۷٫۳۷
جمع	۱۲۲	۱۰۰٫۰۰	---	---

نمودار (۲). نحوه توزیع نیازهای شش‌گانه

در مجموع، ۱۲۲ عنوان مورد نیاز در ۶ گروه، یعنی نیازهای: تأسیساتی، شبکه معابر، خدماتی، اقتصادی، کشاورزی و نهادی از روستاهای مورد بررسی به‌دست آمده است (نمودار (۲)). امتیاز نهایی برای هر گروه از حاصل ضرب فراوانی در میانگین آن نیاز به‌دست آمده است. بر همین

اساس بیشترین میزان نیازها از کل روستاهای مورد مطالعه، مربوط به نیازهای تأسیساتی است. نیازهای تأسیساتی شامل کمبودهایی مانند آب آشامیدنی و آب مورد نیاز در کشاورزی و تجهیزات مربوط به آن، تجهیزات مربوط به گاز و برق و... بوده است. وزن نهایی برای این گروه از نیازها، ۵۱ است که در رتبه اول جای گرفته است. نیازهای شبکه معابر با اختصاص وزن ۴۸ به خود در ردیف دوم قرار گرفته‌اند. نیازهای شبکه معابر مربوط به کیفیت راه‌های اصلی و فرعی در داخل روستاها و بین آنها است. در رتبه بعدی، نیازهای خدماتی با وزن ۴۵,۱۵ واقع شده‌اند. این گروه از نیازها شامل مواردی هستند که نقش خدمات‌دهی برای روستاییان دارند. مواردی مانند فضاهای آموزشی، بهداشتی، اوقات فراغت، فضاهای فرهنگی و مذهبی، نانوایی‌ها و... در این گروه قرار دارند. به همین ترتیب، نیازهای اقتصادی، کشاورزی و نهادی نیز در رتبه‌های بعدی جای دارند. تحلیل جایگاه روستاها بر مبنای هر یک از گروه‌های نیاز شش‌گانه مورد بررسی واقع شده و نتایج آنها در ادامه آمده است.

گروهها	سطح نیازمندی تأسیساتی	روستاها	تعداد نیاز شناسایی شده
گروه ۱	نیازمندی خیلی زیاد	-	۴ مورد و بیشتر
گروه ۲	نیازمندی زیاد	قرجلیگان، چشمه پهن، سیاب درویش، چشمه باریک، انجیر، درگه، وری علی نظر، گراب، گنبد پیرمحمد	۳ مورد
گروه ۳	نیازمندی متوسط	باولگ، میان تنگ، دول کبود خوشادول، کشوری، توت خوشادول، بلوستان، گل گل سفلی، اما، کلک نقی، گل گل علیا، سراب کلک، نادرآباد	۲ مورد
گروه ۴	نیازمندی کم	چم انار سفلی، قلعه جوق، بوستانه، پل شکسته	۱ مورد
گروه ۵	بدون نیازمندی	طالقانی، پاریاب	۰ مورد

نمودار (۳). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی تأسیساتی

نمودار (۳) توزیع روستاها را بر مبنای گروه نیازهای تأسیساتی نشان می‌دهد. براساس جدول بالا، نه روستا در گروه دوم یعنی دارای نیازمندی بالا واقع شده‌اند. عمده روستاها در این جدول در گروه نیازمندی متوسط قرار دارند. روستاهایی که دارای یک نیازمندی بودند، شامل چم انار سفلی، قلعه جوق، بوستانه و پل شکسته است. روستاهای طالقانی و پاریاب نیز نیازی در این خصوص گزارش نداده‌اند.

گروه‌ها	سطح نیازمندی شبکه معابر	روستاها	تعداد نیاز شناسایی شده
گروه ۱	نیازمندی خیلی زیاد	-	۴ مورد و بیشتر
گروه ۲	نیازمندی زیاد	سیاب درویش	۳ مورد
گروه ۳	نیازمندی متوسط	گنبد پیرمحمد	۲ مورد
گروه ۴	نیازمندی کم	باولنگ، جم انار سفلی، قلعه جوق، دول کیود خوشادول، توت خوشادول، بلوطستان، چشمه پهن، گل گل سفلی، کشوری، پارباب، کلک نقی، گل گل علیا، بوستانه، سراب کلک، اما، چشمه باریک، انجیر، درگه، پل شکسته، وری علی، نظر، گراب، قرچلیگان، نادرآباد	۱ مورد
گروه ۵	بدون نیازمندی	میان تنگ، طالقانی	۰ مورد

نمودار (۴). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی شبکه معابر

نمودار (۴) دسته‌بندی روستاها را بر مبنای نیازهای شبکه معابر نشان می‌دهد. بیشتر روستاها از این حیث در گروه چهارم یعنی دارای نیازمندی کم واقع شده‌اند. روستاهایی مانند میان‌تنگ و طالقانی نیز نیازی در این خصوص اعلام نکرده‌اند.

گروه‌ها	سطح نیازمندی خدماتی	روستاها	تعداد نیاز شناسایی شده
گروه ۱	نیازمندی خیلی زیاد	گنبد پیرمحمد، چشمه پهن، شهید کشوری، گل گل علیا، بوستانه، سراب کلک، انجیر	۴ مورد و بیشتر
گروه ۲	نیازمندی زیاد	قلعه جوق، پارباب	۳ مورد
گروه ۳	نیازمندی متوسط	بلوطستان، کلک نقی، اما، پل شکسته، قرچلیگان	۲ مورد
گروه ۴	نیازمندی کم	باولنگ، دول کیود خوشادول، توت خوشادول، درگه، گراب	۱ مورد
گروه ۵	بدون نیازمندی	میان تنگ، طالقانی، جم انار سفلی، چشمه‌باریک، وری علی، نظر، نادرآباد	۰ مورد

نمودار (۵). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی خدماتی

نمودار (۵) توزیع روستاها را براساس نیازهای خدماتی نشان می‌دهد. مطابق با جدول بالا، بیشتر روستاها در گروه اول یعنی نیازمندی بالا قرار دارند. روستاهای میان‌تنگ، طالقانی، چم‌انار سفلی، چشمه‌باریک، وری و نادرآباد نیز بدون نیاز از این حیث گزارش شده‌اند.

تعداد نیاز شناسایی شده	روستاها	سطح نیازمندی اقتصادی	گروه‌ها
۴ مورد و بیشتر	-	نیازمندی خیلی زیاد	گروه ۱
۳ مورد	طالقانی، چم انار سفلی، سیاب‌درویش،	نیازمندی زیاد	گروه ۲
۲ مورد	میان تنگ، گنبد پیرمحمد، توت خوشادول، کشوری، کلک نقی، اما، چشمه باریک،	نیازمندی متوسط	گروه ۳
۱ مورد	باولگک، قلعه جوق، چشمه پهن، گل گل سفلی، پارباب، بوستانه، سراب کلک، انجیر، درگه، بل شکسته، وری علی نظر، قرچلیگان	نیازمندی کم	گروه ۴
۰ مورد	دول کبود خوشادول، بلوطستان، گل گل علیا، گراب، نادرآباد	بدون نیازمندی	گروه ۵

نمودار (۶). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی اقتصادی

نمودار (۶) اطلاعات مربوط به توزیع روستاها بر مبنای نیازهای اقتصادی را نشان می‌دهد. بیشتر روستاها از این حیث در گروه چهارم یعنی دارای یک مورد نیاز گزارش شده‌اند.

گروهها	سطح نیازمندی کشاورزی	روستاها	تعداد نیاز شناسایی شده
گروه ۱	نیازمندی خیلی زیاد	سیاب درویش	۴ مورد و بیشتر
گروه ۲	نیازمندی زیاد	-	۳ مورد
گروه ۳	نیازمندی متوسط	پاریاب، گل گل علیا، انجیر	۲ مورد
گروه ۴	نیازمندی کم	باولنگ، طالقانی، چم انار سفلی، گل گل سفلی، کشوری، بوستانه، سراب کلک، اما، چشمه باریک، درگه، پل شکسته، وری علی نظر، گراب، نادرآباد	۱ مورد
گروه ۵	بدون نیازمندی	میان تنگ، گمید پیرمحمد، قلعه جوق، دول کبود خوشادول، توت خوشادول، بلوطستان، چشمه پهن، کلک نفی، قرچلیگان	۰ مورد

نمودار (۷). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی کشاورزی

نمودار (۷) نیازهای کشاورزی گروه دیگری از نیازها هستند که توزیع روستاهای مورد مطالعه بر این مبنا بررسی شده و اطلاعات آن در جدول بالا آمده است. جدول بالا نشان می‌دهد که بیشتر روستاهای مورد مطالعه از حیث گروه نیازهای اقتصادی، یا دارای یک مورد بوده یا نیازی نداشته اند. روستای سیاب‌درویش در گروه اول یعنی دارای نیازهای خیلی زیاد اقتصادی قرار گرفته است.

گروه‌ها	سطح نیازمندی نهادی	روستاها	تعداد نیاز شناسایی شده
گروه ۱	نیازمندی خیلی زیاد	سیاب درویش	۴ مورد و بیشتر
گروه ۲	نیازمندی زیاد	-	۳ مورد
گروه ۳	نیازمندی متوسط	میان تنگ، بلوطستان، پارباب، کلک نقی	۲ مورد
گروه ۴	نیازمندی کم	چم اتار سفلی، توت خوشادول، گل گل علیا، اما، چشمه باریک، درگه	۱ مورد
گروه ۵	بدون نیازمندی	باولگ، طالقانی، گنبد پیرمحمد، قلعه جوق، دول کبود خوشادول، چشمه پهن، گل گل سفلی، کشوری، بوستانه، سراب کلک، انجیر، پل شکسته، وری علی نظر، گراب، قرچلیگان، نادرآباد	۰ مورد

نمودار (۸). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح نیازمندی تأسیساتی

نمودار (۸) وضعیت توزیع روستاها را بر مبنای نیازهای نهادی نشان می‌دهد. بیشتر روستاها از این حیث دارای نیازی نبوده و در گروه پنجم قرار گرفته‌اند. روستای سیاب‌درویش در گروه اول یعنی نیازهای بالا از این حیث قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری

این مقاله با هدف شناخت ذهنیت روستاییان و ادراک آن‌ها از مسائل و نیازهای اجتماعات روستایی در شهرستان ملکشاهی انجام گرفته است و تلاش دارد به این پرسش پاسخ دهد که روستاییان چه تصور و ذهنیتی از مسائل و نیازهای خود دارند و نوع و جنس این نیازها چیست. برای تحقق این هدف، از روش کیفی و متمرکز گروهی استفاده شده است. نتایج مقاله نشان داد که شش گروه نیاز در روستاهای شهرستان ملکشاهی قابل شناسایی هستند. این نیازها به ترتیب شامل نیازهای تأسیساتی، شبکه معابر، خدماتی، اقتصادی، کشاورزی و نهادی هستند.

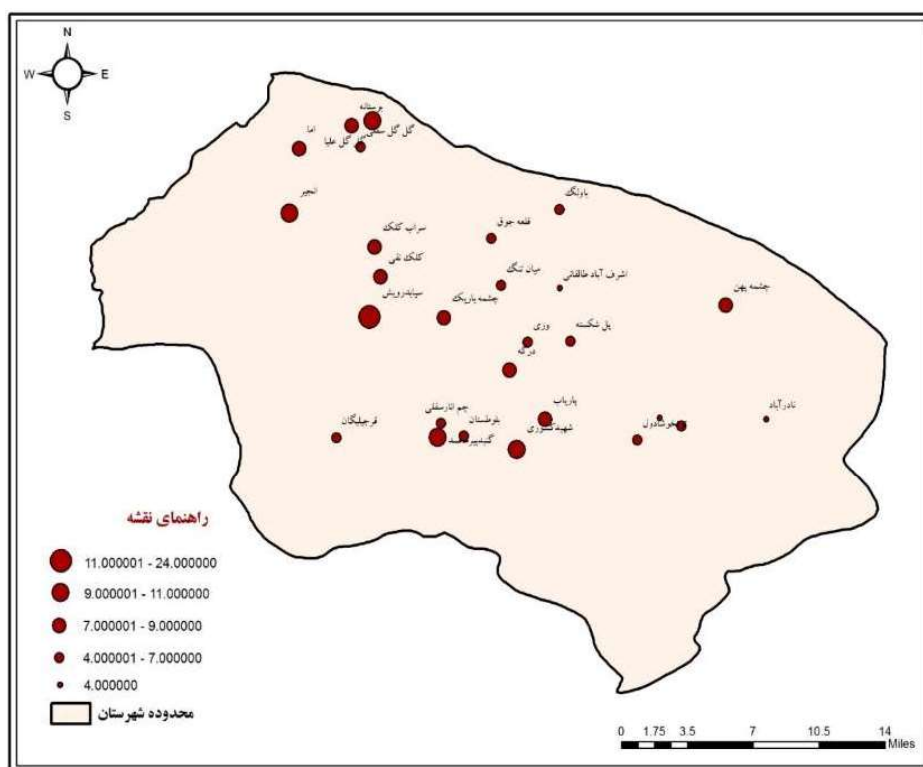

تعداد نیاز شناسایی شده	روستاها	سطح کل نیازمندی	گروهها
۲۴ تا ۱۱ مورد	سیاب درویش	نیازمندی خیلی زیاد	گروه ۱
۱۱ تا ۹ مورد	گنبد پیرمحمد، شهید کشوری، گل گل علیا، انجیر	نیازمندی زیاد	گروه ۲
۹ تا ۷ مورد	اما، سراب کلک، کلک نقی، چشمه باریک، درگه، پاریاب، چشمه پهن، بوستانه	نیازمندی متوسط	گروه ۳
۷ تا ۴ مورد	قلعه جوق، گل گل سفلی، قرچلیگان، باولنگ، میان تنگ، پل شکسته، وری علی نظر، جم انار سفلی، بلوستان، توت خوشادول، گراب	نیازمندی کم	گروه ۴
۴ مورد	نادر آباد، طالقانی، دول کیود خوشادول	نیازمندی خیلی کم	گروه ۵

نمودار (۹). دسته‌بندی روستاها براساس سطوح کل نیازها

توزیع روستاها بر مبنای گروه نیازهای تأسیساتی نشان داد که بیشتر روستاها در گروه نیازمندی متوسط قرار دارند. روستاهایی که دارای یک نیاز از این موارد بوده، شامل چم‌انار سفلی، قلعه جوق، بوستانه و پل شکسته هستند. روستاهای طالقانی و پاریاب نیز نیازی در این خصوص گزارش نداده‌اند. دسته‌بندی روستاها بر مبنای نیازهای شبکه معابر نشان داد که بیشتر روستاها از این حیث در گروه چهارم یعنی دارای نیازمندی کم واقع شده‌اند. روستاهایی مانند میان‌تنگ و طالقانی نیز نیازی در این خصوص اعلام نکرده‌اند. توزیع روستاها براساس نیازهای خدماتی نشان داد که بیشتر روستاها در گروه اول یعنی نیازمندی بالا قرار دارند. روستاهای میان‌تنگ، طالقانی، چم‌انار سفلی، چشمه‌باریک، وری و نادرآباد نیز بدون نیاز از این حیث گزارش شده‌اند. اطلاعات مربوط به توزیع روستاها بر مبنای نیازهای اقتصادی نشان داد که بیشتر روستاها از این حیث در گروه چهارم یعنی دارای یک نیاز گزارش شده‌اند. نیازهای کشاورزی گروه دیگری از نیازها بودند که توزیع روستاهای مورد مطالعه بر این مبنای بررسی شده و اطلاعات آن نشان می‌دهد که بیشتر روستاهای مورد مطالعه از حیث گروه نیازهای اقتصادی، یا دارای یک مورد بوده یا نیازی نداشته‌اند. روستای سیاب‌درویش در گروه اول یعنی دارای نیازهای خیلی زیاد اقتصادی قرار گرفته است. در نهایت نیز وضعیت توزیع روستاها بر مبنای نیازهای نهادی نشان داد که بیشتر روستاها از این

حیث دارای نیازی نبوده و در گروه پنجم قرار گرفته‌اند. روستای سیاب‌درویش در گروه اول یعنی نیازهای بالا از این حیث قرار گرفته است. یافته‌های به‌دست‌آمده از توزیع روستاها بر مبنای کلیه نیازهای یادشده نیز نشان داد که بیشترین روستاها در گروه نیازمندی کم قرار دارند. روستای سیاب‌درویش به‌تنهایی در گروه اول یعنی نیازمندی بسیار زیاد واقع شده است. روستاهای گنبد پیرمحمد، شهید کشوری، گل‌گل‌علیا و انجیر در گروه نیازمندی زیاد توزیع شده‌اند. روستاهای اما، سراب‌کلک، کلک‌نقی، چشمه‌باریک، درگه، پاریاب، چشمه‌پهن و بوستانه نیز در گروه نیازمندی متوسط قرار دارند و در نهایت روستاهای نادرآباد، طالقانی، دول‌کبود و خوشادول نیز در گروه نیازمندی‌های بسیار کم یعنی چهار مورد و کمتر قرار گرفته‌اند.

نمودار (۱۰). نقشه توزیع روستاها براساس سطوح کل نیازمندی‌ها

از نظر اجتماع محلی، نیازهای مرتبط با معیشت و تأمین مالی برای ارتقای معیشت، مهم‌ترین نیاز روستاهای ملکشاهی است. اگرچه این مورد نقش و سهم مهمی در بسترسازی برای تأمین معیشت

پایدار دارد، ولی نکته قابل تأمل این است که در همین روستاها بسیاری از تسهیلاتی که به این منظور پرداخت شده‌اند، عموماً در بخش‌های غیرمولد و سوداگری هزینه شده و دریافت‌کنندگان تسهیلات مالی تمایلی به هزینه‌کرد این تسهیلات در بخش‌های زیربنایی ندارند؛ از طرف دیگر، موضوعاتی چون تخریب مراتع، منابع آبی، جنگل‌های بلوط و بنه و نابودی محیط زیست نقش بیشتری در تأمین معیشت این روستاها می‌توانند داشته باشند که اجتماع محلی نسبت بدان‌ها بی‌توجه است. این مسئله ریشه در نبود برنامه جامع توسعه روستایی دارد؛ برنامه‌هایی که هر از چند گاهی و براساس علایق و ذوق سیاستمداران و مدیران برخی سازمان‌ها در مرکز توجه قرار می‌گیرند و با کوچک‌ترین تغییرات مدیریتی، برنامه‌های پیش‌بینی شده و روستاییان به حال خود رها می‌شوند؛ به همین دلیل عموماً اجتماع روستایی به برنامه‌های توسعه و کارگزاران توسعه بی‌اعتماد بوده و هدفش از مشارکتش در این برنامه‌ها، بهره‌مندی از تسهیلاتی است که بعضاً وجود دارد. پیامد این مسئله این است که اجتماع روستایی نقشی برای خود و روستاییان در زمینه حل مشکل قائل نبوده و تمایل دارد هزینه و بار تمام مشکلات را بر دوش دولت و نهادهای دولتی قرار دهد. درحالی‌که بخش قابل‌توجهی از این نیازها توسط خود اجتماع محلی قابل حل بوده و اجتماع محلی توانمندی و ظرفیت حل آن‌ها را دارد.

تشکر و قدردانی

این مقاله از طرح پژوهشی «انجام تحقیقات و اجرای توان‌افزایی جامعه محلی شهرستان ملکشاهی» که با اعتبار بنیاد علوی و توسط پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی در شهرستان ملکشاهی اجرا شده، استخراج شده است؛ لذا نویسندگان نهایت سپاس و امتنان خود را از معاونت پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی و بنیاد علوی اعلام می‌دارند.

منابع

کتاب‌ها

- از کیا، مصطفی (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: کیهان.

- سیاح، اردشیر و سادات رحمتی، فاطمه (۱۳۹۶)، *الگوسازی مشارکت جوامع محلی در احیای دریاچه ارومیه از طریق استقرار کشاورزی پایدار*، تهران: مهر صادق.
- مارسدن، دیوید و اوکلی، پیتر (۱۳۷۱)، *رهیافت‌های مشارکت در توسعه روستایی*، مترجم: منصور محمودنژاد، تهران: وزارت جهاد سازندگی، آموزش و ترویج، معاونت امور دام.

مقالات

- اسدی، زینب؛ پوررمضان، عیسی و نصرالله مولایی هشچین (۱۳۹۵)، «نقش مشارکت در توسعه روستایی بخش خشک‌بیجار شهرستان رشت»، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ش ۱ (پیاپی ۱۵)، صص ۶۱ - ۸۳.
- برقی، حمید؛ قنبری، یوسف و سعیدی، محمد (۱۳۹۲)، «بررسی عملکرد شورای اسلامی روستا و میزان مشارکت مردم در توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان حسین‌آباد شهرستان نجف‌آباد)»، *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ش ۲ (پیاپی ۴)، صص ۱۱۹ - ۱۳۸.
- حسینی ابری، سید حسن؛ وارثی، حمیدرضا و علیرضا زارع شاه‌آبادی (۱۳۸۵)، «بررسی نیازها و اولویت‌های جامعه روستایی از نظر زنان روستایی استان یزد»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، ش ۵ (پیاپی ۱)، صص ۱۲۱ - ۱۴۸.
- حیاتی، داریوش؛ دهقان‌پور، مجتبی و زهرا نامجویان (۱۳۸۶)، «راهبرد مشارکت مردم در توسعه روستایی با نگرشی به تجربه اجرای پروژه توانمندسازی اهالی روستاهای منطقه کامفیروز فارس»، *مجموعه مقالات دومین همایش ملی توسعه روستایی در ایران*، تهران: مؤسسه توسعه روستایی.
- حیدری، حسین و شکیبا، احمد (۱۴۰۰)، «ارزیابی مسائل روستایی، ریشه‌ها و پیامدهای آن با روش ارزیابی مشارکتی روستایی (مورد مطالعه: دهستان گچی شهرستان ملکشاهی ایلام)»، *توسعه محلی (روستایی - شهری)*، (۲) ۱۳، صص ۶۳۹ - ۶۶۶.

- حیدری، حسین و همکاران (۱۴۰۲)، «تحلیل سرمایه اجتماعی در سکونت‌گاه‌های روستایی شهرستان ملکشاهی ایلام»، *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، (۱۲) ۴۶، صص ۶۵-۸۴.
- حیدری، حسین و همکاران (۱۴۰۲)، «خوشه‌بندی ظرفیت و پتانسیل توسعه روستاهای شهرستان ملکشاهی براساس شاخص‌های اجتماعی اقتصادی»، *راهبردهای توسعه روستایی*، (۱) ۱۰، صص ۱۲۵-۱۴۳.
- خادمی، حسین؛ افتخاری، رکن‌الدین و زهره هاتفی (۱۳۹۴)، «تدوین برنامه پنج‌ساله توسعه روستایی با رویکرد برنامه‌ریزی راهبردی و مشارکتی: مطالعه موردی روستای صدرآباد دهستان رستاق استان یزد»، *فصلنامه روستا و توسعه*، (۲) ۱۸، صص ۸۹-۱۱۰.
- زرافشانی، کیومرث؛ آگهی، حسین و خوشقدم خالدی (۱۳۹۰)، «نیازسنجی آموزشی زنان روستای قمام شهرستان سنقر (بر مبنای مدل بوریچ و تحلیل کوادرنانت)»، *زن در توسعه و سیاست*، (۱) ۹، صص ۱۶۵-۱۸۳.
- سجاسی قیداری، حمداله (۱۳۹۵)، «تحلیل و اولویت‌بندی تمایل روستاییان به هزینه‌کرد یارانه‌های نقدی در پروژه‌های عمرانی و توسعه‌ای مناطق روستایی»، *دانش سرمایه‌گذاری*، (۱۹) ۵، صص ۱۴۵-۱۷۰.
- سرور، رحیم؛ موسوی، میرنجف و تهمینه دانیالی (۱۳۹۱)، «رابطه مشارکت محلی و توسعه روستایی: مطالعه موردی بخش مرحمت‌آباد»، *فصلنامه روستا و توسعه*، (۲) ۱۴، صص ۱۱۷-۱۳۷.
- شاطری، مفید؛ حجی‌پور، محمد و بهناز نجاتی (۱۳۹۱)، «شناخت و اولویت‌بندی نیازهای اساسی توسعه مناطق روستایی با استفاده از روش TOPSIS؛ مطالعه موردی دهستان شوسف در شهرستان نهبندان»، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، (۱۲) ۲۴، صص ۱۰۳-۱۲۱.
- صیدایی، سید اسکندر و دهقانی، امیر (۱۳۸۹)، «نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه روستایی: با تأکید بر مشارکت سنتی و جدید مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی»، *نشریه جامعه‌شناسی کاربردی*، (۱) ۲۱، صص ۱-۱۸.

- طیب‌نیا، سید هادی و فتاحی، رزگار (۱۳۹۶)، «تحلیل و بررسی نیازها و اولویت‌های جامعه روستایی (مورد شناسی: دهستان شیوه‌سر، شهرستان پاوه)»، *جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای*، (۲۵) ۷، صص ۲۲۳ - ۲۴۰.
- قربانی، مهدی؛ سلیمی کوچی، جمیله و پیام ابراهیمی (۱۳۹۵)، «تحلیل نیازسنجی مشارکتی در زمینه استقرار مدیریت اجتماع‌محور روستایی (منطقه بررسی شده: روستای بزیجان شهرستان محلات در استان مرکزی)، *پژوهش‌های روستایی*، (۴) ۷، صص ۷۰۴ - ۷۱۷.
- کرمی دهکردی، اسماعیل و بابایی، رقیه (۱۳۹۷)، «تحلیل نیازهای اطلاعاتی زنان روستایی جهت مدیریت پایدار منابع طبیعی (مطالعه موردی در حوزه آبخیز قزل‌تپه استان زنجان)»، *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، (۱) ۱۴، صص ۱۶۳ - ۱۸۴.
- موحدی، رضا؛ قادری، علی‌اکبر و موسی اعظمی (۱۳۹۷)، «بررسی نیازهای آموزشی و مشکلات اعضای تعاونی زنان روستایی نودشه در شهرستان پاوه»، *تعاون و کشاورزی (تعاون)*، (۲۵) ۷، صص ۴۱ - ۷۳.

منابع لاتین

- Akintobi, T. H., Lockamy, E., Goodin, L., Hernandez, N. D., Slocumb, T., Blumenthal, D., & Hoffman, L. (2018). Processes and outcomes of a community-based participatory research-driven health needs assessment: a tool for moving health disparity reporting to evidence-based action. *Progress in community health partnerships: research, education, and action*, 12(1 Suppl), 139.
- Alamgir, M. (2019). Participatory development: The IFAD experience. In *Assessing Participatory Development* (pp. 3-18). Routledge.
- Birhane, A., Isaac, W., Prabhakaran, V., Diaz, M., Elish, M. C., Gabriel, I., & Mohamed, S. (2022, October). Power to the people? Opportunities and challenges for participatory AI. In *Proceedings of the 2nd ACM Conference on Equity and Access in Algorithms, Mechanisms, and Optimization* (pp. 1-8).
- Blackburn, J., Chambers, R., & Gaventa, J. (2018). Mainstreaming participation in development. In *Making development work* (pp. 61-82). Routledge.

- Clausen, L. T., & Rudolph, D. (2020). Renewable energy for sustainable rural development: Synergies and mismatches. *Energy Policy*, 138, 111289.
- Cornwall, A., & Scoones, I. (2022). Putting the Last First: Reflections on the Work of Robert Chambers. In *Revolutionizing Development* (pp. 1-19). Routledge.
- Dooley, K. E., Dobbins, C., & Edgar, L. D. (2018). Using participatory rural appraisal for a community needs assessment in Timor-Leste. *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 25(4), 63-73.
- Heidari, H., & Shakiba, A. (2022). Assessing Rural Problems, Their Roots and Consequences with Participatory Rural Appraisal (Case Study: Gachi Villages of Ilam's Malekshahi County). *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 13(2), 639-666. doi: 10.22059/jrd.2022.341053.668713
- Heidari, H., Shakiba, A., Vosoughi Niri, K., & hajalizadeh, A. (2023). Clustering the capacounty and development potential of Malekshahi villages based on socio-economic indicators. *Rural Development Strategies*, 10(1), -. doi: 10.22048/rdsj.2022.330618.2005
- Kakumba. Umar, 2010, government citizen participation and rural development: reflections on Ugandas decentralization System, vol. 76 No. 1 pp.171-186.
- Khashtabeh, R., Akbari, M., Kolahi, M., Talebanfard, A., & Khashtabeh, R. (2019, July). Investigation of participatory needs assessment to prioritize sustainable development indicators of rural communities using hierarchical analysis process. In *International Conference on Researches in Science & Engineering & International Congress on Civil, Architecture, and Urbanism in Asia. Bangkok Thailand* (Vol. 7, p. 18).
- Mahmood, M. A., Khan, K. S., Kadir, M. M., Ali, S., Tunio, R., & Barney, N. (2002). Utility of participatory rural appraisal for health needs assessment and planning. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 52(7), 296
- Maryunani, M. (2023). Increasing community participation in village development through BUMdesa management in East Java. *Journal of The Community Development in Asia*, 6(2), 99-112.

- Peters, D. (2003). *Planning for a sustainable Europe? A case study of European Union transport infrastructure investment policy in the context of Eastern enlargement* (Doctoral dissertation, Rutgers The State University of New Jersey, School of Graduate Studies).
- Sisto, R., Lopolito, A., & Van Vliet, M. (2018). Stakeholder participation in planning rural development strategies: Using backcasting to support Local Action Groups in complying with CLLD requirements. *Land use policy*, 70, 442-450.
- Wilkinson, K. P. (2023). *The community in rural America*. University Press of Colorado.
- Yin, X., Chen, J., & Li, J. (2022). Rural innovation system: Revitalize the countryside for a sustainable development. *Journal of Rural Studies*, 93, 471-478.
- Zhang, Y., Xiao, X., Cao, R., Zheng, C., Guo, Y., Gong, W., & Wei, Z. (2020). How important is community participation to eco-environmental conservation in protected areas? From the perspective of predicting locals' pro-environmental behaviours. *Science of the Total Environment*, 739, 139889.